

**STUDIILE ROMÂNEȘTI
ÎN LUME ÎN 2008**

**ROMANIAN STUDIES
AROUND THE WORLD IN 2008**

MARINA CAP-BUN
COORDONATOR

STUDIILE ROMÂNEȘTI
ÎN LUME ÎN 2008

ROMANIAN STUDIES
AROUND THE WORLD IN 2008

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

Coperta: Angelica Badea

Copyright © 2009
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul Nicolae Bălcescu 33,
sect. 1, București.
Tel./Fax. (021) 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro.
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL
CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR
(C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Studiile românești în lume în 2008 / coord.: Marina Cap-Bun.
- București : Editura Universitară, 2009
ISBN 978-973-749-582-2

I. Cap-Bun, Marina (coord.)

811.135.1(075.4)

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Universitare.

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-973-749-582-2

Acesta este cel de-al doilea volum publicat în cadrul unui grant de cercetare finanțat de *Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior* (CNCSIS), intitulat: *Studiile românești în lume: dimensiunea culturală a integrării europene*. El continuă primul volum: *Studiile românești în lume în 2007 / Romanian Studies around the World in 2007*, apărut la editura Cartea Universitară, București, 2007. Pentru rezultatele finale ale acestui proiect se poate consulta și adresa: <http://www.univ-ovidius.ro/litere>

Director de proiect: conf. dr. Marina Cap-Bun.

This is the second volume published under the conditions of a grant from the *National University Research Council* (NURC), entitled: *Romanian Studies around the World: the Cultural Dimension of the European Integration*. It continues the first volume: *Studiile românești în lume în 2007 / Romanian Studies around the World in 2007*, published by “Cartea Universitară” Publishing House, Bucharest, 2007. For the final results of this project see also: <http://www.univ-ovidius.ro/litere>

Project director: conf. univ. dr. Marina Cap-Bun.

Lector de carte: *conf. univ. dr. Aida Todi*

CUPRINS

Marina Cap-Bun, <i>Miza interculturalității sau despre șansele culturii române de a intra în patrimoniul internațional</i>	11
--	----

I. PROGRAMELE DE STUDII ROMÂNEȘTI: AMBASADE CULTURALE ALE ROMÂNIEI / ROMANIAN STUDIES PROGRAMS: CULTURAL EMBASSIES OF ROMANIA	23
Georgiana Gălățeanu-Fârnoagă, <i>Lectoratul românesc de la Universitatea din California, Los Angeles (1990-2009)</i>	25
Mona Momescu, <i>Romanian Studies at Columbia University, New York</i>	49
Michael Impey, <i>Some Reflections on Romanian Studies in the United States and Europe (1975-2007)</i>	58
Afrodita Carmen Cionchin, <i>Tradiția studiilor de limbă și literatură română la Universitatea din Padova</i>	74
Petre Gheorghe Bârlea, <i>Limba, cultura și civilizația română la Paris IV Sorbona</i>	89
Lucia Terzea-Ofrim, <i>Studiul limbii române la Universitatea din Grenoble, Franța</i>	104
Ingmar Söhrman, <i>Romanian Studies in Sweden</i>	109
Dorin Perie, <i>Studiile românești în Regatul Țărilor de Jos</i>	117
Elena Platon, <i>Studiile românești la Universitatea Carolină din Praga</i>	134
Nicolae Stanciu, <i>Câteva dificultăți în învățarea limbii române de către studenții sloveni</i>	145
Mariana Dan, <i>Studiile academice de limba română în Serbia</i> ..	158
Marina Puia-Badesku, <i>Departamentul de limba și literatură română, Facultatea de filozofie Novi Sad, Universitatea Novi Sad. Din istoria departamentului</i>	172
Jeong O. Park, <i>20 de ani de studii culturale românești în Coreea</i>	184
Dana Pătrașcu-Kingsley, <i>Limba și cultura română în Canada</i> .	194
Lucian-Zeev Herșcovici, <i>Studiile de limbă și cultură românească în Israel: observații istorice</i>	198

Veronica Nedelcu, *Cursurile de limbă, cultură și civilizație românească – o poartă deschisă spre interculturalitate* 208

II. STUDIILE ROMÂNEȘTI ÎNCOTRO? POLITICI EDUCATIONALE, RESURSE, CUCERIREA SPAȚIULUI VIRTUAL / ROMANIAN STUDIES WHERE TO? EDUCATIONAL POLICIES, RESOURCES, CONQUERING THE VIRTUAL SPACE 213

Donald Dyer, *Romanian Studies in North America. Part 2: Romance Monographs* 215

Nicoleta Neșu, *Sapienza între Italia și România – momente ale colaborării italo-române la Universitatea din Roma* 220

Aida Todî, *Mass-media și promovarea în lume a limbii, culturii și civilizației românești* 226

Ana Borca, Ilinca Busurcă, *Manuale de limba română pentru străini din secolul al XIX-lea* 239

Adrian Chircu, *Un mediu extern de întrebuințare a limbii române: Franța* 242

Ioana Jieanu, *Contacte lingvistice româno-spaniole. Studiu de caz – Castellón de la Plana* 252

Florentina Nicolae, *Un izvor bibliografic cantemirian în Biblioteca Czartoryski din Cracovia* 263

Paraschiva Boboc, *Literatura română la Biblioteca Universitară din Veliko Tărnovo, Bulgaria* 269

Alexandra Vrânceanu, *Literatura română în cadrul Diplôme d'université în Franța. Metoda comparatistă în didactica universitară* 287

Mădălina Vătcu, *Vitrina cu traduceri, mobilată acasă. Politica autopromovării în comunism. Cazul traducerilor în limba franceză* 299

III. PERSONALITĂȚI ROMÂNEȘTI ÎN SPAȚIUL ACADEMIC UNIVERSAL / ROMANIAN PERSONALITIES IN THE WORLDWIDE ACADEMIC ENVIRONMENT ... 315

Jennifer R. Cash, *Being Christina's Student: Reflections on Studying Romanian at Indiana University* 317

Ana Maria Munteanu, <i>Dinu Ghezzo sau despre vocația interculturalității</i>	329
Ana Maria Munteanu, <i>Gigi Căciuleanu sau despre România în stare de dans</i>	340

NOTE ASUPRA AUTORILOR / NOTE ON CONTRIBUTORS. 349

MIZA INTERCULTURALITĂȚII SAU DESPRE ȘANSELE CULTURII ROMÂNE DE A INTRA ÎN PATRIMONIUL INTERNAȚIONAL

MARINA CAP-BUN

Universitatea *Ovidius* Constanța

Acum, când facem bilanțul rezultatelor obținute în cadrul proiectului nostru de cercetare, finanțat de CNCISIS, *Studiile românești în lume: dimensiunea culturală a integrării europene*, putem spune cu toată siguranța că acest gen de inițiative științifice internaționale și interdisciplinare par să fie printre formele cele mai eficiente de promovare a interesului pentru literatura și cultura română. După apariția primului volum al proiectului, *Studiile românești în lume în 2007 / Romanian Studies around the World in 2007*¹, această nouă culegere de articole întregește intenția noastră de a cartografia cât mai în detaliu situația de fapt a programelor de Românică din mediul universitar internațional, dar și vizibilitatea patrimoniului cultural românesc în lumea actuală.

S-a creat prin acest proiect de cercetare o adevărată rețea de comunicare și interacțiune a intelectualilor interesați de studiile românești și s-a putut opera o sistematizare a datelor existente, dar și a celor mai urgente necesități de acoperire cu noi resurse, mai cu seamă digitale, a domeniului Românică. Implicarea programelor de studii românești în astfel de proiecte este benefică, pe de o parte pentru că administratorii acestor programe știu cel mai bine care sunt zonele neacoperite de resurse, apoi pentru că participarea lor e garanția că rezultatele cercetărilor vor fi utilizate în cadrul cursurilor de limbă, cultură și civilizație românească.

Astăzi, accesul electronic la toate literaturile europene, atât în limba de origine, cât și în traduceri accesibile celor care își propun să le predea în alte limbi, este un deziderat legitim al noii Europe, dar încă utopic și depinde de eficiența și ingeniozitatea reprezentanților fiecărei culturi naționale (fie ei indivizi, grupuri sau instituții) să-l

---

¹ Marina Cap-Bun (coordonator), *Studiile românești în lume în 2007 / Romanian Studies in the World in 2007*, București: Cartea universitară, 2007.

pună în fapt. De aceea credem că brainstormingul în interiorul grupurilor de interes poate să stimuleze creativitatea și să genereze cele mai pertinente soluții.

Era globalizării tinde să favorizeze disciplinele sistemice, studiile comparate, aplicațiile de teorie culturală ilustrate prin cât mai diverse actualizări ale fenomenelor. Dacă facem un exercițiu de proiecție prospectivă, este de așteptat ca în deceniile următoare studiile europene să-și îndrepte tot mai mult atenția spre valorile comune care legitimează și în plan cultural Uniunea Europeană. Fondurile masive alocate proiectelor continentale orientate spre demonstrarea coeziunii economice, sociale sau culturale a acestei alianțe nu fac decât să întărească această impresie, cel puțin la nivel teoretic. Este de presupus că un astfel de deziderat va încuraja studiile comparate menite să reliefeze unitatea în diversitate, dar și valorificarea modelelor de interculturalitate care s-au dovedit funcționale. Din punctul acesta de vedere, România oferă un exemplu interesant de conviețuire multiculturală, astfel încât miza interculturalității pare să fie unul dintre vectorii eficienți de promovare a literaturii române ca oglindă a relațiilor interetnice și, înainte ca tendința să devină vizibilă în ariile curriculare ale cursurilor de studii comparate, programele de studii românești n-au întârziat să răspundă acestei deschideri, mai cu seamă prin organizarea unor evenimente științifice care să pună în dezbatere acest aspect².

În marea diversitate culturală europeană specificitățile locale par să intereseze mai mult în latura lor antropologic-etnografică. Astfel, accentul pe cultura și civilizația românească, ingredient util cursurilor de limbă, ar putea deveni un culoar de diseminare a

---

² Un exemplu elocvent asupra concentrării interesului în această zonă l-ar putea constitui cele trei colocvii internaționale de studii românești, derulate toate în noiembrie 2007, care gravitau în jurul acestei teme: „România: Dialog intercultural și interlingvistic” (Universitatea „A. Mickiewicz” din Poznan, Polonia, 12-13 noi. 2007), „Limba română – propuneri culturale pentru noua Europă” (Universitatea „La Sapienza” din Roma, Italia, 15-17 noi. 2007) și Al V-lea Forum România, „Unitate în diversitate: România și culturile sale” (Institutul Cultural Român din Viena, 28-30 nov. 2007). Dar întregul an 2007 a fost extrem de bogat în evenimente de acest gen, multe dintre ele fiind prezentate pe larg în vol. *Studiile românești...*, ed. cit.

fenomenelor literare culte, ancorate atât în lexicul oralității, cât și în școlile și curentele europene, de care ne-au legat mereu conștiința apartenenței la latinitate și dorința expresă de sincronizare. Unele programe de studii românești valorifică această aparent sporită nevoie de cunoaștere reciprocă, organizând seri românești, ateliere de creație, expoziții, festivaluri de film etc.

Dar acum, când entuziasmul primilor ani de după aderare s-a mai atenuat, „ajutat” și de criza economică mondială, care a ciuitit peste tot (dar în România parcă mai dramatic decât oriunde) bugetele de cercetare și promovare culturală, nu putem să nu ne întrebăm dacă interesul de absorbție patrimonială la nivel pan-european este într-adevăr mai mare decât în trecut. Există oare cu adevărat o „politică” europeană de unificare culturală? Dorește cu adevărat Vestul să asimileze îndelung sedimentata cultură a Sud-Estului și să valorifice experiența lui multiculturală milenară? Sau se va mulțumi să-și exporte inerțial și narcisistic propria cultură, propriile nuclee generatoare de canoane și să vadă în restul continentului numai acele trăsături care-i răspund în oglindă, ca îndepărtate manifestări ale unor ideologii a căror undă seismică a pornit tot de acolo? S-a schimbat ceva semnificativ în atitudinea „Western”, după dezarmanta sinceritate a lui Harold Bloom, care ne plasa pe toți în afara canonului occidental? Caută cineva să umple golurile lăsate de acea carte fundamentală, dar pentru noi, sud-esticii, atât de cinică...?

Programele de studii românești nu par să indice un fenomen de expansiune care să anexeze arii noi de investigație, inexistente până în 2007. Cât despre fondurile alocate acestora, ele sunt în continuă restrângere. În aceste condiții, putem oare spera că literatura și cultura română sunt mai bine situate decât în trecut?

Din păcate, datele acumulate în cadrul cercetării noastre nu indică o prezentă semnificativă a literaturii române nici în tematica programelor de studii românești, nici în ariile curriculare ale unor studii comparate. Totuși, prin intermediul programelor de studii Est-Europene, anumite aspecte general culturale sunt integrate prezentării zonei, deși interesul merge mai ales spre studiile politice post-comuniste. Programele de Românică sunt în general destinate exclusiv învățării limbii, de la unul până la trei nivele de studiu, iar elementele de literatură sunt ingrediente periferice, asimilate în zona

mai bine reprezentată de cultură și civilizație românească. Câteva studii de caz ilustrează din plin fenomenul.

Astfel, prezența literaturii române în cursurile de învățare a limbii este redusă și de obicei rezervată studiilor avansate, nivelul cel mai înalt pe care studenții îl vizează, dar foarte rar se ajunge la acest ciclu de studiu. În cele mai multe cursuri nu există niciun fragment de text literar românesc, preferându-se texte „fabricate” de autori în scopul însușirii gramaticii³.

Există însă și câteva manuale de învățare a românei ca limbă străină care optează pentru includerea unei componente de cultură și civilizație și, în acest context, apelează uneori la exemplificări prin texte literare. În cursul doamnei Rodica Boțoman, *Discover Romanian. An Introduction to the Language and Culture*⁴, fiecare capitol conține o secțiune de cultură și civilizație, în care se pot găsi și succinte prezentări a activității unor scriitori români (Mircea Eliade, Ion Luca Caragiale, Tudor Arghezi, Lucian Blaga), nu însă și fragmente de texte literare.

Mai eficient în această privință este cursul lui James Augerot⁵, care, deși lingvist ca formație, a înțeles importanța practicării limbii prin texte literare, poate și ca rezultat al trecerii pe la Seattle a unor oameni de cultură care au ținut cursuri de literatură⁶. Ion Creangă beneficiază de o prezentare generală în lecția 26, după care se reproduce *Povestea unui om leneș*. Mihai Eminescu este protagonistul lecției 30, textele reproduse fiind poemele *La steaua* și *Dintre sute de catarge* și un fragment jurnalistic, intitulat *Mizeria*

---

³ Două exemple ilustrative sunt: cursul britanicilor Ramona Gönczöl Davis și Dennis Deletant, *Colloquial Romanian* (printre cele mai des folosite în predarea pentru vorbitorii nativi de engleză), tipărit în mai multe ediții succesive de editura Routledge și *Nivel prag pentru învățarea limbii române ca limbă străină*, elaborat de Victoria Moldovan, Liana Pop și Lucia Uricaru, sub egida Institutului Limbii Române și a Ministerului Educației și Cercetării.

⁴ Rodica Boțoman, *Discover Romanian. An Introduction to the Language and Culture*, Columbus: The Ohio State University Press, 1995.

⁵ James E. Augerot, *Romanian / Limba Română. A Course in Modern Romanian*, Iași-Oxford-Portland: The Center for Romanian Studies, 2000.

⁶ Pentru istoricul celui mai vechi lectorat românesc din SUA se poate vedea și Marina Cap-Bun, „Lectoratul de limba română de la Seattle” în vol. *Studiile românești...*, ed. cit., p. 28-37.

vieții noastre publice. I.L. Caragiale face obiectul unei prezentări în lecția 31, dar textele lui sunt folosite în mai multe ocazii: *Bacalaureat* (lecția 25), *Românii verzi* (lecția 29), *Bubico* (lecția 31). Din Tudor Arghezi se reproduce textul *Spectacole* (lecția 27), din Ion Călugăru, *Conflictul meu cu doamna care merită toată considerația* (lecția 28).

Dintre materialele realizate în țară, un exemplu demn de atenție este volumul *Teste de limba română*⁷, realizat de un colectiv de la Universitatea București, la comanda Institutului Limbii Române, care folosește masiv practica reproducerii unui fragment de text literar, adaptat. Autorii selectați sunt, în ordinea primei citări: Mircea Sîntimbreanu, Călin Gruia, Nicuță Tănase, George Șovu, Petre Anghel, Constantin Chiriță, N.D. Cocea, Sevag Hagop Hairabedian, Mircea Deac, Adina Kenereș, Mircea Cărtărescu, Mircea Eliade, Gabriela Adameșteanu, Nichita Stănescu.

Rămânând la exemplele de peste ocean, trebuie să observăm că lectoratele românești au găzduit, foarte rar, și cursuri speciale de literatură română. La University of Washington, Seattle, unde se află cel mai vechi program universitar de studii românești din Statele Unite, accentul a căzut mereu pe însușirea limbii și a depins doar de opțiunile particulare ale unor lectori să introducă și noțiuni de literatură. Regretatul profesor Dan Grigorescu a predat acolo, în trimestrul de primăvară al lui 1970, un curs intitulat „A Survey of Romanian Literature in its European Context”. Dar după aceea, până în anul universitar 2001-2002, când și eu am alocat o zi a săptămânii elementelor de literatură și cultură, limba a rămas, din câte știu, obiectul exclusiv de studiu.

La Indiana University se studiază cu precădere limba, dar programul e foarte activ, sunt invitate cu regularitate personalități din țară, se organizează conferințe și o serie de evenimente culturale, astfel încât se menține complementaritatea cu orele de limbă⁸.

---

⁷ Andra Vasilescu, Oana Chelaru Murăruș, Camelia Ușurelu, *Teste de limba română*, București: Institutul Limbii Române, 2006.

⁸ Detalii asupra acestui program se pot găsi în articolul Christinei Zarifopol-Illias, “Romanian Studies at Indiana University”, în vol. *Studiile românești...*, ed. cit., p. 38-45.

Știm, din relatările d-nei Ileana Orlich – coordonatoarea programului de studii românești de la Arizona State University –, că acolo există cursuri speciale de literatură română dar, cum domnia-sa nu a trimis nici pentru acest ultim volum al proiectului promisa descriere detaliată a programului, nu avem prea multe date.

Cât despre pătrunderea literaturii române în atenția celor care predau studii literare comparate peste ocean, am reușit să descopăr o singură prezență românească: teatrul lui I.L.Caragiale, în programa analitică a unui curs de teatru balcanic.

Nici în Europa literatura și cultura română nu au fost prea eficient cultivate prin intermediul programelor de studii românești. La Londra, primul lector de studii românești (1919-1920), Marcu Beza, publica o culegere de *Papers on the Rumanian People and Literature* în care își aduna cursurile ținute la King's College⁹. În 1948 se înființa un lectorat de limbă și literatură română al cărui titular devenea Eric Tappe, mare iubitor al literaturii române, autor al unei monografii despre I.L. Caragiale, dar și a numeroase traduceri din literatura română. Din 1955 româna se oferea ca specialitate secundară și, în ciuda numărului mic de studenți, unii absolvenți au devenit promotori activi ai studiilor românești, cum e cazul lui Michael Impey, care, în paginile acestui volum, își mărturisește personal atașamentul profund față de studiile românești. În 1964¹⁰ româna devine specialitate principală pentru Dennis Deletant, care va prelua după absolvire un post universitar de asistent. La School of

---

⁹ În 1918, Beza publicase deja o gramatică românească. Au urmat ca lectori Victor Cornea în 1941, apoi Grigore Nandriș, din 1942, orientați exclusiv spre studierea limbii. Cursul lui Nandriș, *Colloquial Romanian*, din 1945 avea să fie folosit peste trei decenii. Din 1983 un nou manual i-a luat locul, cel redactat de Dennis Deletant și Ramona Gönczöl-Davies, publicat până acum în patru ediții succesive.

¹⁰ Tot în 1964 se stabilește un acord de cooperare româno-britanic care permitea venirea unor lectori din țară dar și trimiterea unor cantități importante de cărți și periodice românești (peste 4000 între 1964-1990). Paradoxal, acordul a încetat să funcționeze în 1996, iar din 2004 înceta și Chevening Teacher-Fellowships, care a permis prezența în UK a unor tineri intelectuali români de bună calitate, printre care profesorul Deletant îl citează pe Mihai Răzvan Ungureanu. A se vedea în acest sens și articolul lui Dennis Deletant „Romanian Studies in the UK”, în vol. *Studiile românești...*, ed. cit., p. 46-55.

South-East European Studies se oferă și azi limba și literatura română la nivel de licență, masterat și studii doctorale¹¹.

La Leipzig, în Germania, unde funcționa din 1893 Institutul de Limbă Română, înființat de Weigand, deși accentul cade pe cercetările lingvistice, studiile de literatură română cunosc o dezvoltare timpurie, primii doctori în literatură română fiind Ion Scurtu și Horia Petra-Petrescu (cu teza lui despre Caragiale). În plus, după 1960 accentul cade pe cercetarea limbii române literare, astfel că literatura devine indirect un obiect de studiu. Sabine Krause¹² a remarcat „rolul marginal” al studiilor de istoria literaturii române, precizând că cercetările literare se concretizau doar în traduceri și ediții critice. Specializarea traductologie este însă bine reprezentată la Leipzig și ea menține, cel puțin indirect, și interesul pentru literatură. Complementar, Târgul internațional de carte de la Leipzig a încurajat o promovare susținută a literaturii române la care au participat mereu și studenții și profesorii implicați în programele universitare de română. Actuala organizare a învățământului universitar german permite însușirea unor noțiuni de limbă și civilizație română oferite prin module cum ar fi „Competențe interculturale” sau „Comunicare în limbi străine”.

În Italia situația literaturii române ca obiect de studiu este mai bună, ca urmare a activității susținute a unor străluciți intelectuali italieni, buni cunoscători ai limbii și culturii române. Conform datelor comunicate de Maria Bulei¹³, româna este, se pare, prima limbă străină predată în Italia, la Universitatea din Torino, între 1863 și 1879, de către Giovenale Vegezzi-Ruscalla, prieten cu Vasile Alecsandri. După 1900, lectoratul din Torino își reia activitatea, cu unele intermitențe. În prezent, profesor de limbă și

---

¹¹ Și în alte centre universitare britanice se găsesc o serie de personalități care predau studii românești, uneori pentru decenii întregi: profesorul Glanville Price la University of Aberystwyth, profesorul Paul Russel-Gebbett la Queen's University, Belfast, profesorul Martin Maiden, mai întâi la Cambridge, apoi la Oxford și alții.

¹² Sabine Krause, „Studierea limbii române la Universitatea din Leipzig: istorie și actualitate”, în vol. *Studiile românești...*, ed. cit., p. 56-71.

¹³ Maria Bulei, „L'Università di Padova e la promozione della letteratura romana” în *Quaderni della Casa Romana* (a cura di Ioan Aurel Pop și Cristian Luca), nr. 3/2004, București, Editura Institutului Cultural Român, p. 459.

literatură română este Marco Cugno, un excelent cunoscător, dar și traducător de literatură română. Programul de Românică oferă inclusiv studii doctorale și nu pot să nu menționez aici un excelent doctorand angajat serios în studiul culturii române, pe Roberto Merlo, autor, printre altele, al unei istorii a traducerilor italiene din proza românească.

La Universitatea *La Sapienza* din Roma, studiile românești s-au fondat în 1926 (astfel încât în 2006 s-au putut aniversa cu fast 80 de ani de studii românești)¹⁴. Primul lector de limbă și literatură română era Claudiu Isopescu, care a decis să aloce o oră din cele șase pe săptămână, literaturii. După trei decenii de activitate, la moartea sa, româna a fost preluată de profesoara Rosa del Conte, autoarea binecunoscutei monografii eminesciene, care va acorda literaturii o și mai mare pondere, atât în predare cât și în componenta de cercetare. În 1977, profesorul E. Turdeanu, proaspăt sosit de la Sorbona, va pune un accent deosebit pe studierea literaturii române vechi. La pensionarea acestuia, în 1982, conducerea catedrei de românică revine profesoarei Luisa Valmarin, care continuă și astăzi să dezvolte programul și să privilegieze literatura română. Româna se oferă la nivel de licență, master și doctorat și polarizează interese constante de cercetare prin organizarea de colocvii internaționale, dar și prin susținerea diversificării aparițiilor editoriale. Domnia sa fondează în 1988 singura revistă specializată în domeniul studiilor românești din Europa occidentală, *România orientale*, editată de Universitatea *La Sapienza*, care și-a serbat anul acesta două decenii de apariție printr-un număr special. La dezvoltarea interesului pentru literatura română au contribuit și numeroasele colocvii și conferințe internaționale, organizate începând din 1984.

La Padova, studiile de Românică au un bun statut, dar nu insist asupra lor, întrucât doamna Afrodita Carmen Cionchin, actualul lector, prezintă pe larg situația. La Cagliari, româna se predă din 1972, prin inițiativa unor intelectuali italieni care au participat la cursurile de vară de la Sinaia. Marinella Lorinczi¹⁵, actualul lector,

---

¹⁴ Cf. Nicoleta Neșu, „Limba și literatura română la Universitatea La Sapienza din Roma”, în vol. *Studiile românești...*, ed. cit., p. 83-88.

¹⁵ Cf. Marinella Lorinczi, „Il rumeno all'Universita' di Cagliari”, în vol. *Studiile românești...*, ed. cit., p. 93-101.

predă după cursul lui Boris Cazacu, de obicei doar pentru începători, și rar anul al doilea sau al treilea de studiu. În 2005 s-a putut titulariza la catedra de limba română.

La Pisa, limba și literatura română sunt obiecte de studiu privilegiate de prezența profesorului Bruno Mazzoni, care predă cursuri de literatură și folclor, oferite în cadrul specializărilor: „Limbi și culturi literare europene”, „Lingvistică. Limbi europene și extraeuropene”, „Limbi europene și istoria artelor vizuale și ale spectacolului”. Literatura secolului XX este net privilegiată. Și la Florența studiile românești sunt predate pe mai multe nivele de studiu, susținute de tânăra cercetătoare Angela Tarantino, autoare a mai multor traduceri din literatura română și a unei culegeri de exerciții de morfologie românească. În perioada 1978-1994 s-a aflat la Florența profesorul Marin Mincu, care a predat mai multe cursuri de literatură română, reușind să mențină viu interesul pentru Eminescu, Blaga, Ion Barbu, Nichita Stănescu, dar și pentru literatura orală românească.

O concluzie se poate lesne desprinde din aceste succinte observații: interesul cercetătorilor italieni se îndreaptă cu predilecție spre literatura română a secolului XX, dar nici evoluția anterioară nu este necunoscută. Din fericire, cultura română face în acest spațiu cultural obiectul de studiu al multor, foarte multor intelectuali de excepțională calitate. În privința Italiei am cel puțin două motive să mă declar optimistă. Primul ar fi acela că profesorul Bruno Mazzoni mi-a mărturisit, la conferința „La Lingua Rumena: Propositi Culturali per la Nuova Europa” de la Roma din 2007 că intenționează să reia proiectul de alcătuire a unei enciclopedii a relațiilor culturale româno-italiene, propus de regretatul profesor Marian Papahagi. Al doilea a fost că am avut de acolo și dovada pătrunderii unor elemente de literatură română în studiile comparate: la conferința „Literaturile naționale în Epoca globalizării” a Centrului Interdisciplinar *Tudor Vianu* de la Universitatea București, din 2008, am avut plăcerea să audiez conferința d-nei Gisèle Vanhese, de la Universitatea din Calabria, care a mărturisit că introduce în cursurile domniei sale de literatură comparată o serie de subiecte românești, în ciuda dificultăților legate de lucrul cu traduceri mai mult sau mai puțin fidele.

În Franța istoricul prezenței studiilor de literatură română e cu adevărat fascinant, deși după 2000 situația e mai puțin îmbucurătoare, numărul lectoratelor reducându-se la unsprezece. Programe complete de studii românești care să includă și nivelul de doctorat nu mai există decât la Institutul Național de Limbi și Civilizații Orientale (INALCO) – Paris și la Universitatea Marseille – Aix-en-Provence. La Paris IV Sorbona, studiile românești au o vechime impresionantă și ele au fost susținute de mari personalități culturale care au dat literaturii o pondere însemnată, începând cu Jean Boutière, monograful lui Creangă¹⁶, urmat de Alain Guillerrou¹⁷ (1913-1998), titularul și conducătorul Catedrei de română de la Sorbona veche și, în același timp, de la INALCO Paris. Profesorul Gheorghe Bârlea descrie în acest volum întreaga complexitate a impresionantului program de la Paris IV.

La Montpellier, de unde Alecsandri primea, în 1878, primul premiu literar european, lectoratul de română a fost fondat de Eugen Ionescu în 1943 și inaugurat cu o serie de conferințe dedicate României. El a continuat să existe și Sergiu Miculescu¹⁸, lector acolo în perioada 1994-2000, relatează că la instalarea sa în post, româna, ca toate limbile mici, era foarte solicitată, oferindu-se cursuri pe trei ani succesivi. În cel de-al treilea an se oferă, de regulă, și noțiuni de literatură română. Puținii studenți care încheiau acest ciclu își continuau studiile la Paris, în cadrul specializării limbi orientale.

În Polonia, conform datelor comunicate de Joanna Porawska¹⁹, primul lectorat de limbă română s-a deschis la Cracovia, în 1921 și întâiul lector a fost Grigore Nandriș, urmat de Petre P. Panaitescu. Cu ajutorul unor donații ale diferitelor instituții sau persoane particulare din România, centrul și-a format și o bibliotecă.

---

¹⁶ Jean Boutière, *Ion Creangă. Viața și opera*, Paris, 1930.

¹⁷ Dintre lucrările sale dedicate studiilor românești amintim: *Grammaire roumaine*, 1953; *Textes d'étude du roumain*, 1960; *La genèse intérieure des poésies d'Eminescu* (la origine, teză de doctorat), 1963; *Essai sur la syntaxe de propositions subordonnées en roumain*, 1963; *Les néologismes en roumain*, 1972.

¹⁸ Sergiu Miculescu, „Limba română la Montpellier”, în vol. *Studiile românești...*, ed. cit., p. 72-75.

¹⁹ Joanna Porawska, „Studiile de limba română la Universitatea Jagiellona din Cracovia”, în vol. *Studiile românești...*, ed. cit., p. 119-125.

Perioada interbelică a fost cea mai fertilă în dezvoltarea relațiilor bilaterale. Lectoratul va deveni secție autonomă de filologie română abia în 1975. Pe lângă prezența profesorilor titulari polonezi și a lectorilor români, dezvoltarea acestui program și deschiderea sa spre zone de interes tot mai ample se face și prin invitarea constantă a unor profesori din țară. Cunoștințe mai ample de literatură și cultură română se pot obține în cadrul unui lectorat facultativ, organizat pe două grupe de studiu, începători și avansați, cu două ore de curs pe săptămână. Cât privește aria curriculară a disciplinelor de studiu, ea cuprinde, pe lângă cursul practic de limbă (cu 10 ore săptămânal), cursuri și seminarii de literatură română, cursuri de istoria limbii române, gramatică descriptivă, toate predate în limba română. Pentru specializarea română, admiterea se face din trei în trei ani și sunt disponibile 10 locuri. Durata studiilor e de cinci ani și se încheie cu susținerea unei licențe scrise în limba română.

Un al doilea lectorat funcționează la Poznan²⁰, unde româna se studiază pe o durată de cinci ani. Pe lângă cursurile de istoria limbii, română contemporană, dialectologie, se oferă și cursuri de literatură română veche, premodernă, pașoptistă, clasică, interbelică și postmodernă²¹. Deși resursele de carte par să fie restrânse la donațiile ICR, studenții sunt, după declarațiile actualului lector, Emilia Ivancu, foarte motivați și entuziaști și au luat inițiativa editării unei reviste bilingve, intitulată *Harap-Alb*.

Nu voi continua această listă de exemple privind reprezentarea studiilor de literatură și cultură română în cadrul programelor de Românistică, întrucât multe dintre articolele prezente în paginile acestui volum vorbesc amplu despre fiecare caz în parte. Chiar dacă mulți dintre autorii invitați să participe la aceste volume care radiografiază situația actuală a studiilor românești s-au abținut de la concluzii prea pesimiste, de nicăieri nu rezultă că interesul pentru cunoașterea identității culturale l-ar fi surclasat pe cel

---

²⁰ Și la Varșovia există un lectorat care oferă româna pe două nivele de studii, începători și avansați. Durata cursurilor e de doi ani.

²¹ Cf. Florentina Nicolae, „Studiile românești în Polonia”, în vol. *Studiile românești...*, ed. cit., p. 112-118.

îndreptat strict spre competența lingvistică. Nicăieri fondurile europene destinate proiectelor de demonstrare a coeziunii Europei Unite nu s-au absorbit în proiecte direcționate spre o mai bună cunoaștere a culturii noastre în special și a celor est-europene în general. Există doar indivizi și grupuri aparținând comunității academice internaționale care slujesc cultura română cu tot devotamentul și profesionalismul lor și acestor intelectuali nu vom putea niciodată să le mulțumim destul. Dar o întrebare neliniștitoare plutește încă în aer: există cu adevărat un viitor intercultural al Europei Unite?